

Otvaram šifonjer ne bi li u njemu ugledao još neke delove odeće koji imaju neku vezu sa njom, sa bojom njene odeće: Recimo gaćice, košulje, džemper, britele, triko, lastiž ili suknja koja je napunjena njenim mirisima, ali u šifonjeru ničeg prljavog, zgužvanog i pripremljenog za pranje. Zapravo ona u šifonjeru nije tražila garderobu, tako da veš stoji vrlo dugo neuznemiravan, kao da se nalazi u muzeju ili na ofingerima, zatvoren u tami izloga, butika ili rafu prodavnice. Ničeg u njemu ne vidim od kretanja u žurbe. Zaželim da moja ruka zgužva šešir ili bluzu, izvuče ih iz fioke, pa ponovo vrati nazad, tako da unesem malo nerada. Onda zaželom da ona dođe. Ume da svira klavir i bilo bi mi ugodno otići do donjeg sprata, ući u sobu koju još nismo izdali podstanarima, sasvim tiho prići do klavira.

»Spremaj se da sviraš«, rekao bih ja.

»Ali ti ne voliš muziku«, rekla bi ona.

U toj sobi volim da razmeštam fotelje čije neistraženo premeštanje još nije dovelo do rešenja: kako najbolje da ih postavim da bi bile u sinhronizaciji sa telom i pokretima ruku. Kako se prekrivene crvenim plaštom kao da gore u polutama, pa njihovo udaljavanje od zida i grupisanje liči na sučeljavanje buktinja. Čim mi se učini da sam raspodelom dostigao simetriju, natisimetriju ili da se nalaze u zlatnom preseku, ja sednem u jednu od njih. Ali dok očekujem dodor po dirkama, raspored fotelja mi izgleda nelogički, tako da odmah počinjem da im menjam mesta.

»Hađje da čekamo noć«, reći će ona. »Noću volim da sviram«.

»Ne. Ovo je zbog prezenta. Ti moraš da sviraš sada, a što se prezent poklapa sa jutrom, ja nisam kriv«.

U deset časova, dvadeset šestog decembra, otvaram njenu torbu obloženu pancirom od šestougaoih pločica. Želim da isipem njen sadržaj. Prvo što uzima su čestitke koje su bile na dohvat ruke. Ima ih tri. Svaka od njih je sa kovertom. Gligorijević Svetlana, Petrović Milanka, Teofilović Bosiljka. Sada kada imam adresirane čestitke i kada ih razgledam, stojeći još uvek nad otvorenim torbom, zaželim da otrčim do pošte i ubacim ih u prepunjeno sanduče, ali odustajem. Stojim u hodniku pred jednom zbunjenom ženom čija pogurena i naslućena prilika pretražuje orman u uglu, prepunjen starim cipelama, krpama, odbačenim pantalonama, delovima razvaljenih usisivača.

»Zapravo sam pošla na drugu stranu, kada sam videla da otvaraš vrata i da se pojavljuješ sa čestitkama«, kaže.

»Ja sam«.

»I ja moram da idem na poštu«, kaže ona.

»Ne«, kažem ja. »Prvo sam želeo da ih pošaljem. Pisma za mene imaju čarobno dejstvo. Vidiš. Ja sam i pošao. Ali, dok sam otvarao vrata, odjednom se uplašim jer ne znam kome ih šaljem. Ko će da ih primi? Ipak mi je važno da znam da znam kome ih šaljem. To je možda najvažniji deo. Važnije nego pisanje. Zato moram da sačekam da se ona vrati, da znam kome ih šaljem«.

Privikao sam se na polumrak hodnika. Raspoznajem crvenu boju kose. Pramen koji joj pada na čelo. Nosi kućnu haljinu crveno, ljubičaste boje. Uzima čestitke i čita imena.

Ali, sama činjenica da sam svestan nje, tih delova sobe i odeće, ta radost što njoj pripadaju, što su u nekoj udaljenoj vezi s njom, nagone me da razbacujem čestitke kao da su sada stigle, pa ih ona radosno razgleduje i baca dok se širio penjoar, miris kafe i narandže, ali tek onda osetim njeno potpuno odsustvo. Napiši primere za sve oblike prezenta i nominativa.

(Odlomak)

dnevnik bez mene (III)

mikloš hubai

Ni sam svet nije ništa novo pod suncem

Naša kultura je krhka. Znamo. Ali ne samo onako kako smo to do sada znali – i uvek zaboravljali – da su »Rim i tvrđi Vavilon srušeni« – nego i da postoji samo ovo jedno jedino čovečanstvo, i ako propadne, drugog nema. – A danas neće samo Helada uništiti Troju, nego će propasti zajedno: Helada s Trojom, Rim s Kartaginom, London s Drezdenom. Dakle, uvek se vrti na kocki celina, jedna jedina.

(Ni to nije novo. Na početku *Trojanki* sve to kažu Posejdon i Atena.)

Groblje vrsta

(22. febr. 1972)

U današnjim novinama čitam o vrstama životinja koje izumiru. Za poslednjih četiristo godina sa zemlje je nestalo 225 životinjskih vrsta. Recimo: dvogodišnje jedna.

Novine donose i fotografiju onoga groblja u Americi na kojem po jedan nadgrobni beleg simbolizuje negdanje životinjske vrste. Od nosoroga sa Sumatre do jelena iz Kašmira.

U drugim današnjim novinama Đula Antalfi piše o formiranju nataliteta pod naslovom 2,6 promila.

Asocijacija je neodoljiva: da li se izumrlim narodima – od Hetita do Nambikuara Indijanaca – postavljaju negde nadgrobni bezi?

Miljokazi razvoja

Uz prethodno

»Jedino bogovi žive večno, oni znaju da neće umreti, i životinje koje ne znaju da će umreti.«

To je napisao Kostolanji 1924.

Lepa, elegantna rečenica.

Od tada naučismo da je bog mrtav – i možda to već i on sam zna.

A sada naučismo da i životinje znaju sve o izumiranju. O svom i svoje vrste. I da je potresno to njihovo znanje.

Da li je Kostolanji mogao pomisliti da će ga razvoj demantovati samo za pedeset godina?

Pritisak na dugme kao argumentacija

Neko priča Neronu da je uzrast čovečanstva milion godina i da smo od toga proživeli sto hiljada, dakle sada smo poput deteta od osam godina. Od toga smo dve godine utrošili kao sitne životinje. Godinu i po smo gradili Partenon. Pre godinu dana smo se pokrtili. Od prošle nedelje koristimo elektricitet. Tek je minut otkako nam je u rukama atomska bomba... Ne treba, dakle, očajavati. Ono što postoji, to su dečje bolesti. Treba da ih prerastemo.

– A vi niste čuli za ono glupo osmogodišnje derle koje je, ostavljeno samo u zaključanom stanu, zapalilo kuću?

I da bi reči dobile težinu, Neron pritisnu Dugme.

Pan

(9. jun 1974)

Čitam putopisne beleške I. Sasa iz Indije. Navodi primer – vezano za glad – da je prilikom obdukcije ubijenih azijskih slova utvrđeno da su imali bolesno srce a pretpostavka je da im je srce stradalo od straha da će skapati od gladi.

Odavno premišljam da li jedinka životinjske vrste koja je u izumiranju zna, da li sluti, da li pati što joj je vrsta u izumiranju, ili je potpuno ispunjavaju rutinske radosti i patnje jedinog života jedinke. Paradoksalni je zaoštreno: ume li da se raduje životu, svom privatnom životu, poslednji bizon?

Primer koji navodi I. Sas upućuje da su životinjske vrste koje izumiru – u panici.

Izgleda da osetljivost životinjskih vrsta koje izumiru počinje da se približava ljudskoj osetljivosti na genocid. (Da li smo time mnogo kazali?) Životinje ne znaju za strah od smrti, ponavljali smo, i možda smo u glavnom bili u pravu, jer životinje valjda zaista ne znaju za strah od smrti koji »ledi krv u žilama«.

Uopšte uzev, ne znaju. (Sada ne pomišljajmo na štreberske i isuviše prijemčive domaće životinje.)

Ali po gornjem primeru ispada da su nam divlje životinje braća i sestre u tom strahovanju čim počne da im preti neka vrsta kolektivne smrti.

Ili ko zna? Moguće je da, upaničena od pomisli na smrt, naša ljudska preosetljivost već izvire iz toga prepoznavanja kao i kod indijskih slonova. Samo što je nas, od prvog trenutka kako smo postali ljudi, pratila – i prateći podbadala – sablast kolektivne prolaznosti. I od tada svaka jedinka ispašta: to svojom gorkom i privatnom borbom sa smrću.

Nije mi teško da zamislim kako poslednji džinovski reptili, proređeni mamuti u ledenom dobu, kao i sada medvedi, vukovi i orlovi u Karpatima, isto kao i pomenuti indijski slonovi, proživljavaju isto tako intenzivne strahove od smrti sa hladnim znojenjima i nedostatkom vazduha kao junaci Bergmanovih filmova, kao Ivan Ilić.

Urbi et orbi

Kada je car Klaudije hteo da Rimljane daruje privilegijom da bilo gde i bilo kada mogu slobodno da puštaju vetrove, senat mu se suprotstavio. Klaudije je imao zdravstvene argumente, senat se pozivao na civilizaciju.

Senat je pobedio.

Pobeda je trajala skoro dve hiljade godina.

Ne da Rimljani za proteklih dve hiljade godina nisu ne jednom slobodno puštali svoje biogasove. Ali kao i druge zakonu suprotne radnje, i ovu su se trudili da urade bez svedoka, ili ako bi ih zatekli, crveneli su, čak su oni s razvijenim moralom osećali izrazitu svest o krivici. . .

Govorim o kontesi iz XVIII stoleća koja se povukla iz sveta, otišla u manastir, jer se jednom u nekom salonu bila zaboravila.

Sada? I najpristojniji su u stanju da mi na sred ulice kade ispod nosa. Dve kaluderice čekaju na crvenom semaforu pre Pjaca Kolone i ispuštaju takav benzinski oblak da mi je pozlilo. A i najstaknutiji članovi društva isto to čine. Posmatrao sam na Palaco Madama sadašnje senatore. Sedaju u svoja kola i već pucketa auspuh. Zar bi to bili potomci onih rimskih senatora koji su i pred carem odbranili principe civilizacije, i koji nisu dopustili da se u zakon unese pravo oglašavanja creva?

A na Largo Argentini, gde se uvek oseća životinjski smrad od miliona mačaka naseljenih među ruševine, sada ispred karcinogeno opasnog oblaka gasova iz autobusa okrećemo glave prema ruševinama, jer od prastarog smrada mačije mokraće još niko nije umro. (A groznijeg smrada nisam osetio od smeše smrada benzina i mačaka.)

Da je kapitalizam odvratno smrdljiv i zagušljiv, i da će sve smrdljiviji biti – to je već napisao Atila Jožef. Oblak smrdljivih isparenja.

Božja kazna

U grčkim tragedijama Zevs gazi one jadne junake. Tera ih u samoubistva ili ih šalje na žrtvenike, oduzima im pamet, ili obrnuto: sve im oduzima, sem pameti. . . I njihovu tragiku još povećava time što sve oko njih i dalje živi obasjano suncem. Oko Ajant dok naleće na svoj mač. Oko u Antigone kada je odvođe na pogubljenje. Oko slepog Edipa. . .

Sada?

Sada se Bog ne bavi tričavim pojedinačnim tragedijama.

Samo ukloni smisao života i potom nas prepusti našoj sudbini.

– Činite šta vas je volja!

Sa zdravom pameću, sa sve dužim prosečnim životnim vekom, uz podizanje životnog nivoa, u sve boljim automobilima kotrljamo se u slepi svet.

San i fatum

Ima onih koji vide Neminovnost, Fatum, Predodređenost iza svakog događaja. Moje viđenje je obrnuto: bilo šta da se dogodi, vidim niz slučajnosti. . .

Svaki događaj u moj život ulazi odražavajući ravnotežu pomoću lanca slučajnosti. – Hopa! – kaže. – Evo me. – A moglo bi se isto tako dogoditi da ne bude ovde. Ali kada je već tu, ko može da dovede u sumnju njegovo pravo da se ponaša kao da ne treba da zahvaljuje slučajnosti za svoje prisustvo, nego da je od davnina bio zapisan u kalendar prenumeranata Univerzuma. Jer ono što postoji bilo je u programu, ono čega nema nikada i nije bilo u programu.

Ja u to nikada nisam mogao da poverujem. Onaj koji je pao, on je neminovno poražen, a da je pobednik neminovno pobedio, da je neminovno bilo i dobro kao nagrada. I zlo. . . To je laskanje dvorana na dvoru Stvarnosti.

Ipak, postoji slučaj kada to i ja prihvatam. U snu. U snu uvek osećam da je ono što se događa, ono što vidim – neminovno.

Još ni jednom mi nije palo na pamet u snu da bih to nešto i drukčije mogao sanjati.

Jakov je sanjao nebeske merdevine. Zatim se probudio i popeo

Prema teoriji L. Mumforda čoveka je san izdigao iznad životinje.

Iz sna smo naučili da se stvarnost može prevazići. Da se može stići i dalje od onoga što postoji.

Životinja ne sanja.

Sigurno? Ali lovački psi u snu jure zečeve. Hitro trzanje nogu, kevtanje – sve na to upućuje.

Ali možda samo domaće životinje sanjaju? Možda je san cena života u zajednici s čovekom. Cena ili nagrada.

Mačka mi spašava život

(18. feb. 1976)

Zakasniti na voz: ohrabrujući san. Tako kaže Frojd. Time se tešimo da nas za sada još neće odvesti crni voz u smrt.

Ja sam prošle noći čekao neku kompoziciju poput metroa za koju sam znao da vozi na groblje. To je bilo čak i ispisano. Dok smo čekali, kćerka mi se zbog nečega uvredila i odjurila. Ja za njom. Ali tada se već pretvorila u mačku. Dok sam uspeo da je smirim – uzeo sam je u naručje – voz je otišao.

Tada mi je palo na um Frojdovo objašnjenje, tako sam se već u snu radovao što sam zakasnio na voz.

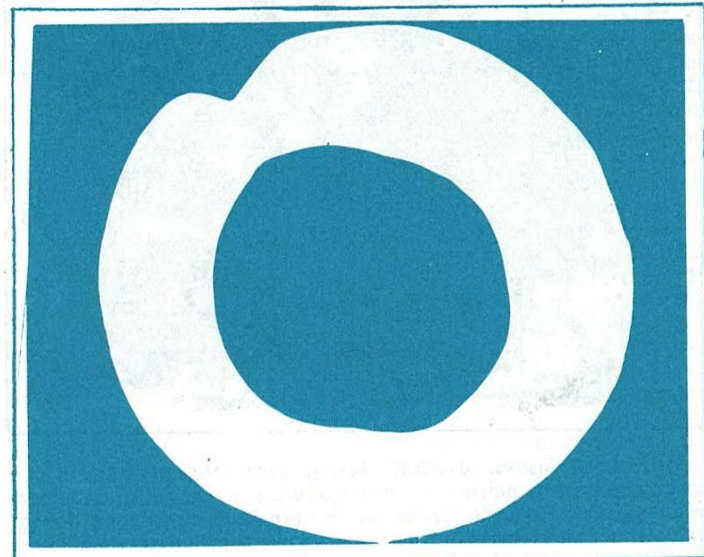
Ko traži. . .

(1962)

Muzičari traže apsolut na kraju svoga života. List oblači mantiju. Berlioz traži svoju ljubav iz detinjstva, Estelu. . . I ostali.

– A da li nalaze?

Svakako. A onda tu je još i smrt.

Iznad četrdesete

Jedan moj ispisnik – rođen pod istom zvezdom kao i ja – veli mi: Kada sam bio šiparac, nisam mislio toliko o ljubavi koliko sada mislim o smrti.

Poruka

(Pariz, 1968)

Stižu na Gar de Lion. Već telefoniraju sa stanice. Nadaju se, naći će ga u Parizu.

Na telefonu se javlja bezličan glas. Naravno, automat.

– »Gospodin X. Y. je u paklu«.

– Šta kaže? U paklu? Nisi dobro razumeo.

Opet okreću broj. Opet isti glas. I ista poruka. Očito beskrajna traka.

– Uvek nešto izmisli. . .

Više ga i ne traže. Slute da ga neće sresti.

Posle nekoliko dana ispostavilo se da je njihov prijatelj ležao kod kuće u stanu, mrtav. Samoubistvo.

Kod kolevke

Reč materija obuhvata i *mater*.

Naziv mater očito upućuje na najkrupniji događaj zemnog sveta (samo zemnog?), na to da je na neživi svet donet život.

Ali samo se jezik toga seća i podseća na to. Inače nam ni ne pada na um da sa začuđenošću i saučešćem, koji pripadaju porodi-

Iji, pomislimo na četiri ili devedeset i ne znam koliko elemenata. I na Veliko Radanje.

- Da li je bolelo?.. Sad si srećna?

A more samo suludo dalje Ijulja tek rodene alge, rakove, kitove...

Raskid s porodicom

Tolstoj se pola stoleća pripremao za čin koji danas bilo koji klip izvede dok si rekao keks.

Dunav-Tisa-Drava-Sava...

Luj XIV je vodio računa o tome da od svega dobije ono što je najbolje. Kod Berinija je naručio svoju bistu a kod Molijera svećane pozorišne komade. Čak se brinuo da i dnevne vesti o njegovim delima budu napisane u najboljem mogućem stilu. Godine 1677. za dvorske hroničare imenovao je Rasina i Boaloo.

Tako dakle možemo čitati Rasinove ratne izveštaje o opsadi Namira.

Hroničar Rasin je savesno beležio motive onoga doba koje je po zadatku trebalo da ovekoveči. Njegov mlađi sin je docnije objavio deo ovih beležaka, dodajući da se ne može znati kakve je namere s nekima od njih imao njegov otac. Zacelo je bilo među njima i onih koje je zapisao kao teme za dramu.

Rasin beleži i poneku anegdotu o ondašnjim papama. O jednom kaže da je kupio kardinalski šešir od neke rimske dame obećavajući zlato i nakit. Ali kada je postao kardinal, zaboravio je da isplati lepu posrednicu. Docnije će postati papa Aleksandar VIII.

O Inoćentiju XII Rasin beleži jedan mali događaj - i o njemu iz perioda kada je još bio kardinal, kada se još zvao Pinjatelj, a radio kao apostolski nuncije u Poljskoj.

Veoma beznačajan događaj. Samo nije za nas, za područje Istočne Evrope. Jasno se vidi koliko je papska palata bila informisana o hrišćanskim zemljama koje su bile pod turskim jarmom.

Kardinal Pinjatelj, kada se vratio iz Poljske - kao što piše Rasin - isto je bio upućen u poljska i druga pitanja kao i da nikuda nije odlazio iz Rima. U to doba je bila opsada Beograda i papa - Inoćentije XI - želeo je da sazna kako stoji turska vlast u tim krajevima. Pozvao je dakle Pinjatelija da dođe posle ručka i da razgovaraju o Turskoj.

Pinjatelj se zbuni, jer kako da informišu papu kada ni on sam ništa ne zna, ali srećom nađe se u predvorju telohranitelj Švajcarac koji je nekada bio u Mađarskoj.

- Kakva je situacija s Turcima? - pita ga kardinal - ali brzo jer me čeka Presveti.

- Upravo traje opsada Beograda...

- Gde je Beograd?

Telohranitelj raširi dva prsta: *eccovi la Sava, ecco il Danuvio*. I pokaza na račvanje između dva prsta: *ecco Belgrado*.

Kardinal zahvali na razjašnjenju i srećan ulazi kod pape, sa već unapred reširenim prstima.

Jeste, ali čim unutra počne da objašnjava: *ecco la Sava - već ne zna za koji je od dva prsta Švajcarac rekao da je Sava a za koji da je Dunav*.

- Malo strpljenja! - s raširenim prstima ostavlja papu, otrči u predsoblje da Švajcarac presudi: da li da kažiprst bude Sava ili srednji prst...

Tako je budući Inoćentije XII obavestio tadašnjeg Inoćentija XI o stanju Turaka i hrišćana u istočnim krajevima.

Dnevnik bez mene

a

Kratki zapisi. Možda mogu reći: ograničeni na suštinu. (U ovom izrazu nije suština u »suštini«, nego u »ograničenju«. Jer pod određenim pritiskom misli se pretvaraju u novi kristalni sklop.)

Kratki zapisi. Saopštavam ih bez radosti pričanja.

I bez radosti tugovanja.

Bezlični zapisi. Ili gotovo bezlični.

●

Zaobljeni, glatki obluci iz potoka koji žubori i skriva se.

b

Za vreme pisanja drame radaju se teme za novele, za vreme pisanja romana teme za eseje itd. U svakom žanru se legu kukačičija jaja.

Heterogeni nuzprodukt pisanja dnevnika: refleksija. Već se u rukopisu razaznaje, odudara od ostalog. U dnevniku, u ličnom dnevniku, jedva da ima ispravki; strast deluje al fresco. Ono što čovek kaže u svom besu, ogorčenosti ili na poniženost duplirajući samogrižnjom, tu nema mesta za nijanse. A bezlični delovi dnevnika pak traže dalje negovanje. I tokom brušenja još više budu obezličeni. Nije čudo, dakle, što ni žanr dnevnika (a njegov tok je zaista širok, tu se najbolje mogu pustiti niz vodu naši mrtvi, naša poblašena dela i sva naša i gradska prljavština itd), što čak ni žanr dnev-

nika ne podnosi refleksiju - samo je nosi sa sobom, iznosi, zatim izbaciti na obalu.

Većina zapisa otuda nema ni datum. Tada susedni delovi dnevnika upućuju od kada potiče zapis. Približno datiranje merodavno nosi stepen požutlosti hartije za beleženje.

c

Na podu i postelji papiri. Mnoštvo papira. Beleške i ono što treba da se zabeleži. (Stranice novina.) Pisma, nemo urlaju za odgovorom, kako savest ne bi mogla zaspati. Poluzavršeni rukopisi. Dnevnik za skrivanje. Presaldumljeni lažni dnevnik.

Ovde gde stanujem nemam dovoljno polica, fioka da ih razdvojim. Zato su po podu, prekrivaju sobu.

Skokovima konja u šahu se krećem između malih gomila hartije. Razlete se papiri, pomešaju se. Onda ih poredam na postelju. Prepovijem ih. Zahvalni su. Obećavaju mi dela i ljudske dodire.

Na ivici postelje ostavljam za sebe malo mesta. S njima spavam.

d

Uvek si govorio da ti treba tek toliko mesta da bi na kolenima pisao.

Tri noći jedne ljubavi

Ono što čovek napiše, lako mu se ispuni. I meni se ispunila ova izjava koja govori o siromaštvu dačke sobe (o slobodi dačke sobe).

Nekada sam s istim ambicijama kovao planove o budućim stanovima kao i o budućim dramama. (Čini mi se da sam ih predimensionirao.) Meni nije bila potrebna neka radna soba, nego *sala za pisanje*. Velika biblioteka. Ogroman sto na kojem bih mogao rasprostrti svakodnevni pasijans svojih beležaka. Orman s mnogo fioka, a u svakoj fioci se polako pribira materijal koji će biti buduće napisano delo...

Ja sam to jednom i ostvario. Potpuno. Našla se kuća (u ulici Naphedj), čak i kamin u radnoj sobi. Žena mi je negde nabavila tri metra dugačak sto. Na vratima zvoni prijatan sed čovek, predstavlja se - istorijsko prezime -, pita može li mi preporučiti pisaci sto svoga pradade, kancelara...

- Hvala, bolje neka ide u muzej.

Koliko godina li je potrajalo? Vrhunac? Ili bolje: koliko meseci? (Juna 1956. smo se preselili u ulicu Naphedj. A već posle godinu dana, kada sam pogledao iza svojih papira, na mom horizontu više nije bilo pozorišta za koje bih pisao, a vremena sam imao dovoljno, jer je prestala za mene da postoji Akademija, gde sam predavao, a i Nacionalno pozorište, gde sam bio dramaturg.)

»Kakav veliki beše Rim, to njegova propast kazuje.« To što smo tamo uradili, nije bilo šta. Ja sam tačno posle deset godina napustio Naphedj, pod miškom sam nosio nekoliko grčkih drama s mnoštvom beležaka, i preselio se u sobu koju je za mene našao Deže Keresturi u zgradi u ulici Semelvajs, kod gospode Reteke, na onom istom spratu gde je i on stanovao - tako sam ipak odlazio na prepodnevnu kafu i popodnevni čaj u istinski stan pisca gde su bile knjige, slike, tepisi...

Kod njega sam bivao sat - dva kao da sam kod kuće. I drugi su navraćali, dolazili iz svoje samoće.

Težnja da načinim dom u meni i dalje postoji. Umesto jednog već imam više domova, kao loge lukave lisice. Od svuda stižem »kući« - i obično se više i ne raspakujem. Ne vredi za to kratko vreme - slušao sam to nekad od starih. U novije vreme svuda držim po jedan pribor za brijanje, dva - tri odela i cipele, gde god imam boravište. Čovek ima mozga. Prostor u koferu je potreban za beleške i za lektiru koja je upravo došla na red - i onako se uvek ispostavi da mi nešto nedostaje. Neprekidno lupam glavu gde li sam šta mogao da ostavim.

I sada razmišljam kako bi trebalo da dam oglas - jedan u Pešti a jedan u Firenci - »Izgubljene dve najlon kese, s beleškama o Madaču i s rukopisom jednočinki na mađarskom jeziku, između ulica Atilo Jožefa I i Vaci 11, odnosno između Budimpešte i Firenze, u pansionu sinjore Kolone ili Via Điramonte 5. Poštenu nalažać neka ove, i za njega bezvredne stvari pošalje na bilo koju gornju adresu.«

e

Ima li šta prolaznije od sna?

Ima. Misli pisca - *ovo bi trebalo da napišem, ovo ću napisati... ovo ću sebi neizostavno pribeležiti... ovo nikada neću zaboraviti...*

Ako ne zabeležiš, gotovo je sigurno da ćeš posle deset minuta uzalud lupati glavu šta li beše ona misao, ona nezaboravna...

Ne deluje li CENZURA (u najpotpunijem smislu reči) koja još na vreme izbriše naše misli koje obećavaju dela (potpuno razvijena dela) - izbriše ih »s lista naših sećanja.«

(kraj)

S mađarskog preveo S. Babić